

Kaninøer – kaniner til nytte og pynt på danske slotte og herregårde 1600-1850

Af mag.art. Peter Dragsbo, Rudkøbing

Er kaninen ikke husdyrenes "Askepot"? Et lille dyr, som i gamle dage hørte til i bure ved staldgavlen, i husmandens baghave, i kolonihaven, i arbejderfamiliens baghave eller hos cigarrygende kaninavlere i 13. kartoffelrække? Nej, tværtimod. Engang blev kaninerne regnet til det ædle vildt, på linje med hjorte, fasaner og harer. Indhegninger eller øer til vilde kaniner hørte i 1600- og 1700-tallet til de europæiske slotte og herregårde, mens smukke hvide kaniner omkring år 1800 blev et populært sætstykke i overklassens romantiske haver. Det er en historie, som nok er værd at fortælle som et bidrag til dansk herregårdshistorie.¹

Kaninerne i Middelalderen – et adeligt privilegium

Den europæiske vildkanin (*Oryctolagus cuniculus*) stammer oprindeligt fra Sydfrankrig og Spanien (som simpelthen betød "kaninernes land" på fønikisk). I Romerriget blev kaniner regnet for en delikatesse, og i hele Middelhavsområdet blev det derfor almindeligt

at holde kaniner, som regel i *leporaria*, kaninindhegninger. Med kristendommen fik kaninerne en ny chance, da pave Gregor den 1. omkring år 600 erklærede, at kaniner var en slags "fisk" og tilladt som spise i fasten. Kaniner blev derfor et fast element i de middelalderlige klostres husholdning. Samtidig begyndte også konger og adel at få smag for at sætte det nye dyr på menuen – ikke mindst i Frankrig og Normandiet – og med erobringen af England i 1066 tog normannerne kaninerne med til Peter Kanins hjemland.

De vilde kaniner blev både i Frankrig og England holdt i kontrollerede kolonier, anbragt på sandet jord og omgivet af hegn. I Frankrig blev disse "kaningårde" kaldt *garennes*, på engelsk *warrens* (jævnfør germansk: warden = beskyttet område). Over 400 middelalderlige stednavne med *warren* eller *coney* (det gamle navn for kanin) viser, hvor hurtigt kaninerne bredte sig i England. Til Tyskland nåede kaninerne første gang, da et fransk kloster forærede kaniner til klostret *Corvey* ved Weser i 1149.²

En anden løsning på at holde kaniner var at ud-sætte kaniner på små øer, så man blandt andet undgik ukontrolleret spredning. Dette skete allerede i 1100-tallet langs den engelske sydkyst, og senere blev

"Silkehare". Stik af angorakanin 1758.
Illustration: Svanberg 2017.

Jagt på kaniner med fritter i en engelsk warren, cirka 1310-20. Queen Mary Psalter, British Library. Wikimedia Commons.

kaniner udsat på øer helt op til det nordligste Skotland. I 1100-tallet blev der også sat kaniner ud på de vestfrisiske øer Texel og Vlieland og næsten samtidig i de hollandske klitområder, hvor *Duinkonijnen*, klitkaniner, stadig er et eftertragtet jagtbytte. Den danske konge Valdemar Sejre (1170-1241) var derfor helt fremme i forreste linje, da han omkring 1220-1230 satte vildkaniner ud på tre danske øer – ligesom dådyr, rådyr og harer blev sat ud på en række andre øer.

De tre danske kaninøer var Amrum i Nordfrisland, Orø i Roskilde Fjord og Sprogø i Storebælt. Udsætningen på Amrum – hvor kong Valdemars kaniner stadig lever i bedste velgående – skal ses i forlængelse af de andre kaninøer langs Nordsøskysten, mens kaninerne på Orø måske skulle forsyne de

mange kirkefolk i Roskilde med lækkerier i fasten. Og endelig var kaninerne på Sprogø formentlig en løsning på et forsyningsproblem for besætningen på den isolerede borg – parallelt med, at Marsk Stig († 1293) og de "fredløse" også holdt kaniner, da de i årene 1290-1306 havde hovedkvarter på øen Hjelm i Kattegat.³

I hele Middelalderen bevarede kaninerne deres status som fyrstelig spise. Af engelske regnskaber fra 1200-tallet kan vi se, at en kanin kostede det dobbelte af en kylling, og i 1300- og 1400-tallet var prisen for en kanin den samme som for en hare eller en pattegris. Ved en kongelig fest på *Westminster Slot* i 1270 leverede ærkebiskoppen af Canterbury 200 kaniner – og 300 år senere var stegte kaniner og kaninpostej

blandt de 92 retter, der blev serveret ved dåbsfesten for prins Maurits ved Wilhelm af Oraniens (1533-1584) hof i Nederlandene.

At kanin var en heder, blev understreget af, at kaninhold i gærrer og warrens blev adeligt privilegium (i Frankrig fra 1355), som blev fastholdt til 1789 i Frankrig og til 1880 i Storbritannien. Ved siden af vildkaninerne begyndte man derfor, ikke mindst i klostrene, at holde kaniner i bure eller små stenhuse, de såkaldte *lapins de clapier*. Dermed begyndte en langsom udvikling af tamkaniner til både spise, pels og fornøjelse, og efterhånden udvikledes der særlige racer som for eksempel de "brabantske" sort-hvide kaniner (i dag kaldt hollændere), sølvkaniner samt de meget eftertragtede hvide kaniner. Men det var først i 1800-tallet, man opdagede de biologiske arvelove og dermed kunne udvikle det væld af kaninracer, vi kender i dag.

Fyrstelige kaniner i Norden

I 1500- og 1600-tallet blev kaniner fortsat betragtet som en stor herlighed for et slot eller gods. I England regnede man i 1600-tallet med, at der var ti gange så mange kaniner som hjorte på de engelske godsjorder, og på enkelte herresæder kunne udbyttet af godsets warrens løbe op i 100.000 dyr om året: "til glæde for rig og fattig".⁴ I Tyskland havde der også eksisteret *Kaninchen-Gehege* i stil med de engelske warrens, men her blev kaniner også installeret på særlige kaninøer. På øen Kaninchenwerder i Schweriner-søen blev der allerede udsat kaniner i 1404, mens Friedrich Wilhelm af Preussen (1620-1688) i 1683 oprettede en tilsvarende Kaninchenwerder ved Potsdam – den ø, som senere blev påfuglenes ø, Pfaueninsel, som i

1800-tallet blev omdannet til et romantisk parkanlæg.⁵

De første kongelige kaniner i Danmark siden Middelalderen blev tilsyneladende introduceret af Christian den 4. (1755-1648), som i 1616 oprettede en kaninpark nord for København med et hus til kaninvogteren.⁶ Kaninerne var til brug i den kongelige husholdning, og på *Rosenborg* er netop bevaret kongens bordløber med forskellige retter indvævet, deriblandt en spækket kanin på en tallerken. Kaninparken blev indrettet af en vandmester Mikkil Nielsen, der udgravede en sø, formentlig som ramme omkring en ø til kaninerne.

I 1622 blev kaninparken omlagt til "Kongens nye Dyrehave", efter at *Ibstrup* var blevet oprettet som jagtslot (senere kaldt *Jægersborg*) – og efter flere navneskift fik dyrehaven i 1730 navnet *Charlottenlund*.⁷ Noget tyder dog på, at man under *Jægersborg* fortsatte med at holde kaniner. I midten af 1700-tallet fik godsejer Moltke på *Bregentved* for eksempel leveret nogle kaniner fra "Jægersborg jagtvæsen".⁸ Og måske overlevede kaninholdet ved *Charlottenlund* frem til 1800-tallet, for i 1824 digtede Emil Aarestrup (1800-1856) om en rejse til *Charlottenlund*, hvor det blandt andet hedder: "Se til Kaninen paa Øen! Mærk det vakkre Sommerslot/ De røde Seil paa Søen".⁹ Kort over Charlottenlund Skov fra henholdsvis 1799 og 1886 viser en aflang sø lidt nord for slottet, anlagt som en opstemning af den nu forsvundne Ordrup Bæk, og her ses der faktisk en lille ø nærmest Strandvejen.¹⁰ Måske kaninøen fra 1617 – måske en nyere kaninø?

Næste scene for kongelige kaniner blev en ø i Furesøen. Året efter at den store svenskekrig 1658-60 var

slut, udsatte Frederik den 3.s (1609-1670) dronning, Sophie Amalie (1628-1685), nemlig et antal kaniner på en lille ø, som tilhørte *Tangegård* – en del af Hørsholm krongods – som til lejligheden blev omdøbt til *Dronninggård*. Det nye landsted blev forsynet med nye bygninger og haveanlæg, og til sejlads på Furesøen blev der bygget venetianske gondoler, der blandt andet kunne færgede kongelige over til kaninøen, som blev døbt "Malta" (måske kendte man maltesernes hang til kaninjagt?). Sophie Amalies kaniner blev bestilt hos rigets hovedleverandør under krigen, Gabriel Marselis (1609-1673), som på sit slot, *Elsowout* ved Haarlem, netop havde en *Konijnenduin*, en kaninklit med kaninkolonier, omgivet af vandfyldte grave. Der blev da også ansat en hollandsk kaninmester, Didrich Cornelis Duinmeyer, til at sørge for kaninerne og den kongelige "flåde", men kaninmesteren fungerede kun i få år, frem til 1665. Vi ved ikke, hvor længe der var kaniner, men mesterens bolig på fastlandet fortsatte som jagtthytte under navnet "Caninhus".¹¹ I 1779 blev huset solgt som landsted og omdøbt til "Kaningaarden", som i nyere tid har givet navn til et af Nordkøbenhavns mest mondæne villakvarterer.¹²

Også fra andre steder i Norden kender vi til kaninøer i 1600-tallet. Allerede i 1582 var der en "kaninvogter" ved *Stockholms Slot*, og ved det kongelige slot *Ulriksdal* i Midtsverige omtales i 1660'erne "Canynholmene".¹³ Også ude i landskabet kunne fornemme

Dug med indbroderede skueretter, som Christian den 4. har bestilt omkring 1630, og hvor der blandt andet ses en barderet (spækket) kanin på et fad. Rosenborg. Foto: Flemming Noes-Rasmussen.

folk udsatte kaniner; omkring 1630 havde hertug Christian af *Ærø* (1570-1633) udsat kaniner på Dejro ved *Ærøskøbing*, og på samme tid omtaler topografen Arendt Berntsen (1610-1680), at der fandtes kaniner i godset *Hverringes* dyrehave på Romsø i Storebælt.¹⁴ Og endnu i 1763 skriver Erich Pontoppidan i *Danske Atlas*, at: "kaniner findes på nogle steder, ikke som landets egne, men indførte og forplantede af liebhavere".¹⁵

Gennem 1600- og 1700-tallet blev jagten på det ædle hjortevildt udviklet og raffineret, hvor for eksempel parforcejagten skabte et helt nyt landskab i Nordsjælland. I denne sammenhæng spillede kaninjagten efterhånden en beskeden rolle. Kaniner blev en billig spise og overlevede mest som huskaniner hos bønder og husmænd.

Silkeharer i landskabshaven

Omkring år 1800 fik kaninerne imidlertid en ny storhedstid på slotte og herregårde. I takt med det nye rousseauske natursyn blev naturens elementer i de "romantiske" landskabshaver sætstykker til naturoplevelse eller symboler på landlivets enkle glæder. Og her passede kaninerne ind som et enkelt og dekorativt element, der kunne understrege parklandskabets bukoliske (idealiseret hyrdeagtige) karakter. I England installerede mange godsejere kaniner, som færdes frit på parkens plæner, og ofte bestræbte man sig på at udvælge kaniner, der varierede i farve: sorte, hvide, sølvgrå, brune og brogede. Kaniner som "a useful ornament" i de engelske parker holdt sig til langt op i 1800-tallet. En iagttagelse skrev i 1847 om kaniner i parken, at: "for et filosofisk gemyt er der ikke noget af naturens værk, som kan glæde mere end på en

Kaninholmen ved Dronninggård. Tuschlaveret tegning af Erich Paulsen, cirka 1780. Metropolitan Museum, New York. Wikimedia Commons.

sommeraften at iagttage disse pragtfulde små skabninger græsse og holde vagt". Man var også klar over, at kaniner kunne være til glæde for herskabets børn; som det blev sagt om et grevskab i 1813, blev kaniner især holdt som "fornøjelse for børnene".¹⁶

I mange engelske parker endte kaninerne med at være en plage snarere end fornøjelse. På kontinentet holdt man sig da også som regel til at installere kaninerne på en lille ø i en af de landskabelige havers søer. Og samtidig ser det ud til, at man på kon-

Kaninoen i Glorup Park 2019. Foto: Helle Ravn.

inentet foretrak hvide kaniner, især de langhårede angorkaniner. Angorkaninen var i begyndelsen af 1700-tallet dukket op som race i England, hvor den i starten blev kaldt for *white stock turkey rabbit*, fordi man – på grund af pelsens lighed med angorageernes – troede, at den kom fra Tyrkiet. I dag betragter man det dog som mest sandsynligt, at der var tale om en mutation, udviklet i England. På kontinentet blev den nye race da også kaldt for "engelsk silkehare", på tysk *Seidenhase*, og også i Norden hed de

længe "silkeharer", indtil betegnelsen "angorkanin" tog over.

Første gang vi hører om kaniner i en landskabspark, er i *Liselund* på Møn, som amtmænd Antoine Bosc de la Calmette (1752-1803) i årene 1790-95 anlagde som en "eremitage" ved Møns Klint. På *Liselund*, som i dag regnes for Danmarks smukkeste romantiske have, var der i lavningen mellem den kinesiske pavillon og det norske hus en sø med to små øer. Her blev der udsat hvide kaniner, og hele området blev kaldt for "Kaninparken".¹⁷

En anden berømt landskabshave var Søndermarken ved *Frederiksberg Slot*, som allerede i 1787 blev omlagt i landskabelig stil med forskellige stemningsskabende elementer. I det lave område i parkens sydvestlige hjørne blev der udgravet en sø med fire små øer, og en af disse blev i 1803 ombygget til kaninø – muligvis som nyt hjemsted for kaninerne på den kaninø i Frederiksberg Have, som ved havens omlægning i årene 1798-1804 blev til "Andebakkeøen".¹⁸ Af kongens finanskasse blev der bevilget 331 rigsdaler til: "opførelse af et stenhus for silkeharer", og samtidig blev der opført en "hissebro" (vindebro) til kaninøen, samtidig med at den for en sikkerheds skyld blev omgivet af 28 fag stakit. Dertil blev der opsat fire bænke, så man kunne sidde og nyde synet af de små dyr.¹⁹

En tredje park, som fik en kaninø, var Augustenborg Slotspark, som også meget tidligt blev delvist omlagt til landskabspark. I denne park blev der omkring 1780 anlagt en sø med en lille ø, hvorpå der blev bygget et antikt rundtempel.²⁰ Kort efter år 1800 blev tempeløen imidlertid forvandlet til en kaninø, formentlig til fornøjelse for de tre børn Caroline Amalie, Christian August og Frederik som led i deres moderne opdragelse, som efter "filantropistisk" mønster skulle skabe gode, oplyste, følsomme og glade mennesker.²¹

Prinsesse Caroline Amalie (1796-1881) må have fået et særligt forhold til kaniner, for da hun, efter at være blevet gift med tronfølgeren, prins Christian Frederik (1786-1848), fik *Sorgenfri Slot* som sommerresidens, blev der straks anlagt en "Kaninholm" i Mølleåen. Sorgenfri Slotspark var allerede omkring år 1800 blevet omdannet til landskabspark under arveprins Frederik (1753-1805), men nu kom der også

kaniner.²² Kærligheden til kaniner gav sig også udtryk, da Caroline Amalie sammen med kronprinsen besøgte Italien i 1821. Her fik hun, efter eget ønske, foræret et smukt og kostbart hængesmykke af den italienske diplomat og kunstmæcen grev G.B. Sommariva († 1826), udformet med en kanin i perlemor, indrammet af guld og med det ene øje af rubin, det andet af diamant.²³

En herregårdspark, hvor der tilsyneladende har været en ø med kaniner, er Glorup på Fyn, hvor en lille ø i en af søerne før i tiden kaldtes for "Kaninøen". Øen blev i forbindelse med omlægningen til landskabelig park i årene 1862-1875 indrettet til gravsted for grev A.G. Moltke-Huitfeldts (1798-1876) russiske svigermor og forsynet med en ny adgangsbro af støbejern. Anlægget af kaninøen må altså være fra før den tid – formentlig fra den "stemningshave" i engelsk stil, som cirka 1800-1810 blev anlagt vest for det store barokanlæg i 1760-1770'erne.²⁴

Også i de andre nordiske lande blev der anlagt kaninøer i herregårdsparkerne. I herregården *Värnanäs* syd for Kalmar i Sverige blev der omkring år 1800 anlagt en romantisk park, som stadig er smukt bevaret, og her beskrev en rejsende i 1806 "Trollharnas Ö" omgivet af slyngede kanaler, hvor de omtalte "trollharer" formentlig har været angorakaniner.²⁵ Også fra flere andre svenske herregårde kendes omtaler af "silkesharar", og i Norge har der blandt andet været kaninøer ved herregårdene *Rød* ved Halden og *Alby* ved Moss.²⁶

Overklassens interesse for kaniner bredte sig også ind i boligerne, hvor kaniner blev et motiv i forskellige vægdekorationer på linje med andre landskabelige motiver. I Danmark var det særligt arkitekten Jo-

Vægspejl med konsol, bemalt, så det ligner et bur med tre kaniner. Udført af Joseph Christian Lillie i 1797 til Brede hovedbygning. Nationalmuseet. Foto: Ole Woldbye.

seph Christian Lillie (1760-1827), der introducerede kaniner, malet på konsoller under spejle – måske inspireret af de la Calmettes kaniner på *Liselund*, hvor Lillie indrettede slottet i 1792? I hovedbygningen på Brede Værk ved Mølleåen nord for København, der blev opført 1795 af fabrikant Peter van Hemert (1734-1810), er der således bevaret spejlkonsoller med hvide kaniner bag messinggitre i to af rummene.²⁷ I Designmuseum Danmarks samlinger er desuden bevaret både en skitse og et færdigt spejl med påmalede kaniner, udført af Lillie. Og på herregården *Tege* ved Tønsberg i Norge er bevaret tilsvarende kaninkonsoller, der formentlig også er udført af Lillie.²⁸ Desuden kan man på landstedet *Ledaal* i Stavanger, opført 1799-1800, se et dørstykke med et stykke fransk tapet, hvorpå der er trykt kaniner og forskellige (andre) symboler på frugtbarhed.

De sidste kaninøer

Kaninerne som natursymbol i parker og på paneler var et modefænomen, der hang sammen med den romantiske dyrkelse af naturen. Gennem første del af

1800-tallet kan vi til gengæld se, at idéen med dekorative kaninøer gled nedad til andre samfundskredse som et slags "gesunkenes Kulturgut".

I 1822 begyndte sognepræsten i Vejlø ved Næstved, Nikolaj Frederik Sørensen (1783-1872), at anlægge sin store præstegårdshave i landskabelig stil, hvor han som en anden Bülow på *Sanderumgård* udnyttede det fugtige terræn til at anlægge et system af kanaler og små øer. På en af øerne blev der plantet podede frugttræer, på en anden syltekirsebær, på en tredje blev der opsat bure til sangfugle, på en fjerde byggede han en stengrotte og et lysthus med vinduer af kulørt glas, og på en femte, lidt afsides, kom der en eremithytte med figur – et element, som på det tidspunkt var blevet gammeldags i de "store" parker. Men af interesse for os er, at øen nærmest hovedbygningen blev forbeholdt kaniner, forbundet med fastlandet med en bro.²⁹ Og her er vi så heldige, at pastoren i stolthed over sit værk i 1837 fik publiceret en beskrivelse i *Dansk Penning-Magazin*, illustreret med et litografi af kaninøen, som han bagefter udgav som løseblad til salg.³⁰ Dermed fik vi det eneste p.t.

Kaninøen i Vejlø præstegårdshave på Sjælland. Stik i Dansk Penning-Magazin, 1837.

kendte billede af en kaninø med kaniner. Og selvom kaninerne på stikket er små og skitseagtige, kan man se, at det ikke var angorkaniner, men små brogede kaniner – formentlig af den blandede race, som omkring 1900 blev kaldt for "gammel dansk landkanin". Også på den tidligere herregård *Hundsbæk* ved Vejen skal der omkring 1830 have været en kaninø i haven.³¹

Endnu et pust af den gamle kaninglæde møder vi i Randers, hvor Tøjhushaven – egentlig Dronningens Have og Marielund – var anlagt som landskabshave efter opførelsen af Nordjyllands Tøjhus

1801 og derefter åbnet som den første offentlige have i provinsen. Her blev der i forbindelse med en udretning af kanalen til Randers Havn omkring 1840 anlagt en "kaninø", men om dens nærmere beskaffenhed fortælles der ikke.³² Og så sent som omkring 1887 blev der anlagt en kaninø i parken ved direktør Sophus Webers (1859-1941) park, Gammel Hestehauge, ved sundet øst for Svendborg. Øen, der blev anlagt i en nyudgravet sø, som blev omkranset af væddeløbsbane for cyklister, blev forsynet med et imponerende kaninhus i italiensk renæssancestil.³³

Fransk tapettryk med kaniner og symboler på landbrug. Dørstykke på landstedet Ledaal i Stavanger, 1800. Foto: Peter Dragsbo.

Kaninoen med kaninhuset i familien Webers park ved Gammel Hestehauge øst for Svendborg, cirka 1887. Foto: Svendborg og Omegns Museum.

Kender I Jesus? Nej, men vi har kaniner!

Anden halvdel af 1800-tallet blev for alvor kanineres storhedstid i hele Europa. For det første betød opdagelsen af den mendelske arvelighedslære, at man nu forstod mekanismen i udvikling af racer, og fra slutningen af 1800-tallet blev et utal af nye kaninracer udviklet, opdrættet af "sportsavlere", vist på udstillinger og handlet til (af og til) uhyrlige summer. For det andet blev kaninkød for alvor en del af de fattige klassers kost i de europæiske storbyer. Det årlige

forbrug af kaniner i London og Paris løb op i millioner, og efter den tyske indlemmelse af Alsace-Lorraine med den franske tradition for kaninavl blev kaninerne også en del af den tyske hverdag.

"Kaninsagen" blev både i Tyskland og de nordiske lande til en social bevægelse, der skulle udvikle kaninen som "menigmands gris". Det skabte baggrunden for stiftelsen af Foreningen til Kaninavlens Fremme i København 1895 – det, der i dag hedder Danmarks Kaninavlforening. Interessen var stor, og i de første

år var der kaninudstillinger i både Zoologisk Have og Tivoli. Men i de følgende år opstod der af og til konflikt mellem dem, der primært så kaninavlens som en sag for arbejdere og husmænd, og dem, der gik ind for "rationel kaninavl", det vil sige stordrift. Blandt de sidste var ikke få herregårdsgartnere og -forvaltere, og da en gruppe kaninavlere brød ud af den fælles forening i 1905, valgte de *Herregaardenes Hovedavis* som talerør.

Men herregårdenes arbejdere og husmænd havde i hvert fald altid kaniner. Det erfarede en herregårdsmissionær i slutningen af 1950'erne, da han en dag spurgte nogle børn ved et godsarbejderhus: "Kender I Jesus?" og fik svaret: "Nej, ham kender vi ikke, men vi har kaniner!".³⁴

For herregårdene og den jagtglade overklasse var det imidlertid mest interessant, at kaninjagt nu kom ind i billedet i de europæiske lande. I Frankrig var det adelige privilegium på at have kanningårde blevet afskaffet efter Revolutionen i 1789, mens kaninjagten i England og Preussen først blev givet fri i henholdsvis 1880 og 1891 – begge steder som følge af, at vildkaninerne, blandt andet på grund af udryddelsen af rovdyr og -fugle, begyndte at brede sig uhæmmet. I anden halvdel af 1800-tallet begyndte adelige liebhavere at sætte kaniner ud på egnede terræner. Det skete blandt andet i Sverige, hvor familien Schwerin før 1873 satte de første vildkaniner ud ved godset *Skarshult* i Skåne, mens de berømte gotlandske kaniner blev udsat i 1907 af ritmester Axel Brunnström (1864-1945).³⁵

De danske udsætninger af vildkaniner var mere "borgerlige", for eksempel udsætningen på Fanø 1913 til glæde for jagtglade badegæster. Og de slesvig-hol-

stenske udsætninger var som regel organiseret af jagselskaber, for eksempel udsætningen ved Flensborg i 1890'erne, som var ophav til de i dag så vidt spredte sønderjyske kaniner.³⁶ Hist og her blev kaniner også udsat på godsernes jagtterræner, men her af mere prosaiske grunde; det skete nemlig i nærheden af fasanerier, fordi man fra England vidste, at ræve hellere går efter kaniner end fasaner.³⁷

Så ja, kaniner og herregårde har i århundreder haft et tæt og interessant samliv. Og hvis forskningen spidser ører!, kan det være, at der kan opdages flere kaninøer i de danske slots- og herregårdshaver?

Noter:

- 1 Generelt vedrørende kaninernes historie i Europa, specielt England og Tyskland, kan henvises til Dickenson 2014, Salaschek 2009 og Scholaut 2003. De danske vild- og tamkaninernes historie er beskrevet i Dragsbo 2018.
- 2 Dickenson, 2014, s. 34-36 og 64.
- 3 Asingh & Engberg 2002, s. 220-243.
- 4 Dickenson 2014, s. 44-45.
- 5 Rougeot, 1981.
- 6 Noes-Rasmussen 2014/2015, s. 7-8.
- 7 Gotfredsen 1951, s. 83 ff.
- 8 Laursen 2009, s. 22.
- 9 Aarestrup, 1838, s. 159-168.
- 10 Noes-Rasmussen 2014/2015, s. 103-104.
- 11 Christensen 1999, s. 183.
- 12 www.kaninggaarden.dk/Historie (2018).
- 13 Svanberg 2017, s. 130.
- 14 Weismann 1931, s. 105.
- 15 Pontoppidan 1763, s. 670.
- 16 Sheail 1972, s. 108-109.
- 17 Erichsen og Skak-Nielsen 2012, s. 234.
- 18 Adam Oehlenschläger & Søndermarken. Undervisningsmateriale, Bakkehusmuseet 2014, s. 36-37.
- 19 Raabyemagle 2013, s. 42-73.
- 20 Venborg Pedersen 2000, s. 36-52.
- 21 Venborg Pedersen 2005, s. 85-86.
- 22 Waage Rasmussen 1999, s. 3-34.
- 23 De Kongelige Samlinger, Amalienborgmuseet, inv.nr. DKKS/ kf 16-115. Venligst oplyst af museumsinspektør Birgit Jenvold.
- 24 Salto Stephensen 2001, s. 244-250.
- 25 Svanberg 2017, s. 135.
- 26 Venligst oplyst af Terje Bratberg, Trøndelag Folkemuseum.
- 27 Clemmensen og Raabyemagle 1996, s. 97-98.

28 Sst.

29 Salto Stephensen 2001, s. 95-99.

30 Sst.

31 Nielsen 1870 (genudg. 1976), s. 102.

32 Uldall 1896.

33 www.svendborghistorie.dk/historier/ejendomshistorier/274-weberfamiliens-huse-i-gl-hestehauge, 2019 (venligst oplyst af museumschef Esben Hedegaard, Svendborg og Omegns Museum).

34 Jensen 2007.

35 Svanberg 2017, s. 127.

36 Vauk-Hentzelt & Vauk, 2001/2004.

37 Laursen 2009, s. 83.

Litteratur:

Asingh, Pauline & Niels Engberg (red.): *Marsk Stig og de fredløse på Hjelm*, 2002.

Christensen, Annie: *Haverne – dengang*, 1999.

Clemmensen, Tove & Hanne Raabyemagle: *Brede Hovedbygning 1795-1806*, 1996.

Dickenson, Victoria: *Rabbit*, 2014.

Dragsbo, Peter: *Alle tiders kaniner. Kaninen i danmarkshistorien gennem 800 år*, 2018.

Erichsen, John & Luise Skak-Nielsen: *Naturen og kunsten – Landskabshavens kulturhistorie i Danmark 1780-1830*, 2012.

Gotfredsen, L: *Gentofte. Fra istid til nutid*, 1, 1951.

Jensen, Erik: *Herregårdsmissionær og kordegn. Erindringer fra Lolland-Falster og Vallensbæk*, 2007.

Laursen, Jesper: *Herregårdsjagt i Danmark*, 2009.

Nielsen, O: *Historiske Efterretninger om Malt Herred (Ribe Amt)*, 1870 (genudg. 1976).

Noes-Rasmussen, Flemming: "Charlottenlund Slot – Bygninger og beboere", i: Erik Hoffmann m.fl.: *Charlottenlund Slot, park, skov og mennesker gennem 400 år*, 2014/2015.

Noes-Rasmussen, Flemming: "Charlottenlund Skov", i: Hoffmann m.fl. 2014/2015.

Pontoppidan, Erich: *Den danske Atlas*, 1, 1763.

Rougeot, Jean: *Origine et histoire du lapin*, 1981.

Raabyemagle, Hanne: "Søndermarken bliver landskabelig. Med Oehlenschläger i Søndermarken", i: Gertrud With (red.): *Oehlenschläger og Søndermarken*, 2013.

Salaschek, Irene: *Vom Notstandstier zum Wohlstandstier. Kaninchenhaltung in Deutschland*, 2009.

Salto Stephensen, Lulu: *Danmarks Havekunst*, II, 2001.

Scholaut, Wolfgang: *Das grosse Buch von Kaninchen*, 3. udg. 2003.

Sheail, John: *Rabbits and their History*, 1972.

Svanberg, Ingvar: "Äldre tids kaninhållning i Sverige", i: *Svenska Linnésällskapets Årsskrift*, 2017, s. 125-145.

Vauk & Vauk.-Hentzelt: *Zur Situation des Wildkaninchens in Niedersachsen*. www.dk-it.de, 2001/ 2004.

Venborg Pedersen, Mikkel: "Augustenborg Slotspark som herskabsmanifestation", i: *Folk og Kultur*, 2000, s. 36-52.

Venborg Pedersen, Mikkel: *Hertuger. At synes og at være i Augustenborg 1700-1850*, 2005.

Weismann, C: *Vildtets og Jagtens historie i Danmark*, I-II, 1931.

Waage Rasmussen, Christine: "Sorgenfri slotshave og park – en retrospektiv undersøgelse", i: *Lyngby-Bogen* 1999, s. 3-34.

Uldall, F: "Lystanlæggene ved Randers og deres Historie", i: *Museum. Tidsskrift for Historie og Geografi*, 1896: 1, s. 280 ff. og 371 ff.

Aarestrup, Emil: "Charlottenlund", i: *Digte*, 1938.